

^oБаришевська І. В., к.е.н., доцент,
Юрченко А. О.
Миколаївський національний аграрний університет

ОЦІНКА ТИПІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті приділено увагу типам розвитку сільськогосподарським підприємств, обґрунтовані методологічні аспекти управління сільськогосподарських підприємств при переході на інноваційний тип розвитку, виділено ключові елементи. Під час переходу на інноваційний тип розвитку, структура управління підприємством повинна бути гнучкою, такою, що зможе пристосовуватися до постійно змінюваних умов. На перший план виступає необхідність керувати процесом змін у кількісних показниках ресурсів, їх якості, механізмах мотивації працівників на прийняття нестандартних рішень. А тому первинним є зміна системи самого управління, яке повинне випереджати за темпами розвитку виробництво. Впровадження інновацій як джерело прибутку передбачає виробництво нового товару більш високої якості, освоєння нового ринку, організаційно-управлінські нововведення, освоєння нових джерел надходження товарів. Тривалість припливу прибутку від впровадження інновацій визначається наступними факторами: важливістю винаходи, значимістю і сталістю потреб, що задовольняються цим товаром (послугою), характером діяльності.

Ключові слова: інноваційний розвиток, економічний розвиток, екстенсивний розвиток, інтенсивний розвиток, виробничий потенціал.

Barishevskaya I., Yurchenko A.

EVALUATION OF TYPES OF DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article focuses on types of agricultural enterprises development, proves methodological aspects of management of agricultural enterprise management when transferring to innovative type of development, highlights key elements. When transferring to innovative type of development, enterprise management structure needs to be flexible, so that it may adapt to ever-changing conditions. Innovation as a source of profit provides production of new products of higher quality, development of new market, organizational and managerial innovations, development of new sources of product increase. Duration of profit increase from the innovation is determined by the following factors: the importance of the invention, significance and constancy of needs satisfied by the product (service), and the nature of the activity.

---

^o *Баришевська І. В., Юрченко А. О.*

Economic development is impossible without economic growth, while economic growth can occur in the absence of economic development. Economic development – a set of changes that lead to the emergence of a new quality and offset the vitality of the system, its ability to resist destructive forces of the external environment.

For enterprises that are developing rapidly, characterized by a tendency to constantly increase the pace of its development, to develop new technologies, to increase output, develop new markets for more profit.

To the fore is the need to manage the process of change in quantitative indicators of resources, their quality, mechanisms of employee motivation on the adoption of innovative solutions. But because the primary is the change in the system of governance, which should outpace the pace of development of production.

Innovation as a source of profit provides production of new production of new products of higher quality, development of new market, organizational and managerial innovations, development of new sources of product increase. Duration of profit increase from the innovation is determined by the following factors: the importance of the invention, significance and constancy of needs satisfied by the product (service), and the nature of the activity.

At the present stage the main konkurentsiametile factor in the development of economic systems is an innovative type of development. The basis of innovative development is innovation in the form of new technology, new motivations and organization of labor and production, innovative means of achieving the objectives , the possibilities of reproduction of innovation focus on a balanced basis.

Key words: innovative development, economic development, extensive development, intensive development, production capacity.

Барышевская И. В., Юрченко А. О.

ОЦЕНКА ТИПОВ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье уделено внимание типам развития сельскохозяйственным предприятиям, обоснованы методологические аспекты управления сельскохозяйственных предприятий при переходе на инновационный тип развития, выделены ключевые элементы. Во время перехода на инновационный тип развития, структура управления предприятием должна быть гибкой, такой, что сможет приспосабливаться к постоянно меняющимся условиям. Внедрение инноваций как источник прибыли предполагает производство нового товара более высокого качества, освоение нового рынка, организационно-управленческие новшества, освоение новых источников поступления товаров. Продолжительность притока прибыли от внедрения инноваций определяется следующими факторами: важностью изобретения, значимостью и постоянством потребностей, которые удовлетворяются этим товаром (услугой), характером деятельности.

Ключевые слова: инновационное развитие, экономическое развитие, экстенсивное развитие, интенсивное развитие, производственный потенциал.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Стратегічне управління аграрного підприємства є надзвичайно ефективною методикою забезпечення його довгострокового розвитку. Разом з тим особливості сільськогосподарського виробництва, відсутність методик оцінки типів розвитку суб'єктів діяльності призводять до його практичного застосування лише незначною кількістю підприємств, останні ж надають перевагу ситуаційному управлінню, яке не дає можливості орієнтуватися на перспективу.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Велика кількість дослідників займалися і займаються дослідженням проблеми управління типами розвитку сільськогосподарських підприємств. Серед них такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: І. В. Баришевська, Г. Я. Гольдштейн, І. І. Лукінова, Н. М. Сіренко, О. Гудзинський, А. Погорадзе, Н. І. Чухрай та ін. Але на сьогоднішній день в складних економічних умовах, необхідно детальніше приділити увагу типам розвитку сільськогосподарським підприємств, обґрунтувати методологічні аспекти управління сільськогосподарських підприємств при переході на інноваційний тип розвитку, виділити ключові елементи.

Цілі статті. Метою даного дослідження є обґрунтування методики по типам їх розвитку і перехід підприємств на інноваційний тип розвитку, зважаючи на особливості їх діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Економічний розвиток неможливий без економічного зростання, в той час, як економічне зростання може відбутися і за умов відсутності економічного розвитку. Економічний розвиток – сукупність змін, які ведуть до появи нової якості і зміщення житевості системи, її здатність чинити опір руйнівним силам зовнішнього середовища.

Розвиток підприємства є достатньо складним поняттям, яке пропонується розуміти, як довготривалу сукупність процесів кількісних і якісних змін в діяльності підприємства, які призводять до поліпшення його стану шляхом збільшення потенціалу підприємства, адаптації до зовнішнього середовища та внутрішньої інтеграції, що сприяє підвищенню здатності підприємства протидіяти

негативним впливам зовнішнього середовища та його життєздатності.

С. Кузнец визначив економічне зростання як «...довгострокове збільшення здатності економіки забезпечити все більш різноманітні потреби населення з допомогою все більш ефективних технологій і відповідних їм інструкційних та ідеологічних змін» [1].

Для підприємств, які динамічно розвиваються, характерним є прагнення постійно нарощувати темпи власного розвитку, освоювати нові технології, збільшувати випуску продукції, освоювати нові ринки з метою отримання додаткового прибутку.

Економічне зростання є переважно кількісним показником, а економічний розвиток – якісним параметром і логічним продовженням економічного зростання. Його основою є поява нових технологій і нововведень, сфер збуту, якісна зміна структури економіки, що супроводжується зростанням добробуту населення.

На розвиток сільськогосподарських підприємств впливає через фактори виробництва є визначення його економічного типу як відображення певного динамічного співвідношення між зміною в часі величини авансового капіталу й обсягу виробництва валової продукції. Залежно від рівня впливу кожного з виробничих факторів на приріст валової продукції впливає: екстенсивний, інтенсивний, інноваційний тип розвитку аграрного підприємства.

Екстенсивний тип розвитку має місце тоді, коли підприємства отримують приріст продукції лише за рахунок приросту ресурсів. А інтенсивний тип розвитку – це розширення виробництва на основі якісного поліпшення всіх його факторів, тобто раціональне використання всього виробничого потенціалу.

Під інноваційний розвиток економіки розуміють зростання її показників, що забезпечується за рахунок реалізації інноваційних проєктів і впровадження нововведень у виробництво, забезпечуючи при цьому приріст валового внутрішнього продукту в основному за рахунок реалізації наукоємної продукції, товарів і послуг.

На думку Н. І. Чухрай, інноваційний розвиток підприємства – це досягнення стратегічних цілей і завдань підприємства через формування й реалізацію його інноваційного потенціалу. Іннова-

ційний розвиток охоплює не тільки вузівську сферу, а й всі напрями діяльності підприємства (маркетинг, фінанси, персонал) [2].

На сьогоднішній день не існує методики оцінки типів розвитку підприємства. Тому використовуючи розробку Баришевської І. В. на основі Рахлін Є. вимірювання категорії «економічний розвиток» на макрорівні пропонує здійснювати з використанням обсягу реального ВВП в цілому і на душу населення, а також темпів їх зростання – ці показники є універсальними (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Методика ідентифікації типу розвитку аграрного підприємства

Функціонування	Екстенсивний тип розвитку	Інтенсивний тип розвитку	Інноваційний тип розвитку
$I_{вп} < 1, I_{пр} < 1$ $I_{пр}, I_{оз}, I_{зем} < 1$			
	$\frac{I_{вп}}{I_{зем}}; \frac{I_{вп}}{I_{пр}}; \frac{I_{вп}}{I_{оз}} \leq 1;$ $\frac{I_{пр}}{I_{зем}}; \frac{I_{пр}}{I_{пр}}; \frac{I_{пр}}{I_{оз}} \leq 1$		
		$\frac{I_{вп}}{I_{зем}}; \frac{I_{вп}}{I_{пр}}; \frac{I_{вп}}{I_{оз}} \geq 1;$ $\frac{I_{пр}}{I_{зем}}; \frac{I_{пр}}{I_{пр}}; \frac{I_{пр}}{I_{оз}} \geq 1$	
			$\frac{I_{вп}}{I_{зем}}; \frac{I_{вп}}{I_{пр}}; \frac{I_{вп}}{I_{оз}} \geq 1;$ $\frac{I_{пр}}{I_{зем}}; \frac{I_{пр}}{I_{пр}}; \frac{I_{пр}}{I_{оз}} \geq 1$ +Впровадження інновацій, підвищення професійного рівні працівників

$I_{в}$ – індекс валової продукції сільського господарства у постійних цінах 2010 р;

$I_{пр}$ – індекс валового прибутку;

$I_{пр}$ – індекс трудових ресурсів;

$I_{оз}$ – індекс основних виробничих засобів;

$I_{зем}$ – індекс земельних ресурсів.

Розглянута методика базується на ознаках кожного типу розвитку, щодо співвідношення темпів зростання виробничих ресурсів та результативних показників діяльності. Для підприємств, які динамічно розвиваються, характерним є прагнення постійно нарощувати темпи власного розвитку, освоювати нові технології, збільшувати випуску продукції, освоювати нові ринки з метою отримання додаткового прибутку.

Розвиток передбачає зростання, а саме: при екстенсивному – за рахунок збільшення виробничих ресурсів; при інтенсивному – за рахунок збільшення рівня якісного використання ресурсів; при інноваційному – за рахунок інноваційних факторів виробництва, які можуть і не передбачати збільшення ресурсів.

Для дослідження було обрано три сільськогосподарські підприємства Снігурівського району (табл. 2)

Таблиця 2

Розміри виробництва в розрізі окремих підприємств
Снігурівського району *

Підприємство	Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
1. ПОСП «Веселий Кут III»	валова продукція	6524,3	9954,9	9753,2	9640,3
	трудові ресурси	104	92	78	76
	основні засоби	8891,5	7652,5	6613,5	6309,3
	земельні ресурси	2640	2640	2765	2765
	валовий прибуток	894	1552	4311	4442
2. ФГ «Номировський»	валова продукція	7615,9	11128,01	12355,35	12651,3
	трудові ресурси	58	59	58	58
	основні засоби	9130,6	10207,6	13138,1	13684,2
	земельні ресурси	3195	3282	3296	3310
	валовий прибуток	4597,2	2203,1	7515,9	7689,2
3. ПСП «Зоря»	валова продукція	2249	3810	3718	3827
	трудові ресурси	32	35	34	35
	основні засоби	370	260	592	622
	земельні ресурси	3082	2541	2514	2530
	валовий прибуток	371	588	1394	1422

* розраховано і побудовано за даними звітності даних підприємств

В сучасних умовах діяльності підприємство може досягти високих результатів лише у випадку цілеспрямованості на пошук нових форм організації виробництва, виготовлення і впровадження нових видів продукції, освоєння нових ринків збуту товарів та послуг, тобто обравши інноваційний тип розвитку. Основною метою активізації інноваційної діяльності будь-якого підприємства є забезпечення його сталого розвитку за певних умов [5] :

- розподілу ресурсного потенціалу;

- отримання синергетичного результату від оптимального ресурсного потенціалу в інновації та використання інновацій для розвитку самого ресурсного потенціалу або окремих його елементів;

- отримання ефекту якості прибутку, отриманого від нарощування виробничих потужностей підприємства і приросту валової продукції.

Дослідження, за запропонованою методикою показало, що підприємства відносяться до інтенсивного типу розвитку. Це свідчить про те, що розвиток підприємств пов'язаний із якісними змінами ресурсного забезпечення діяльності підприємств. (табл. 3).

Таблиця 3

Співвідношення індексів показників діяльності сукупності підприємств Миколаївської області за 2012–2015 рр., які розвиваються за інтенсивним типом розвитку *

Підприємство	Показники	2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014
1	2	3	4	5
1. ПОСП «Веселий Кут III»	Співвідношення індексу валової продукції до індексу земельних ресурсів	1,72	1,16	1,01
	Співвідношення індексу валової продукції до індексу основних виробничих засобів	1,77	1,13	1,04
	Співвідношення індексу валової продукції до індексу трудових ресурсів	1,53	0,94	0,99
	Співвідношення індексу валового прибутку до індексу земельних ресурсів	1,96	3,28	1,06
	Співвідношення індексу валового прибутку до індексу основних виробничих засобів	1,74	2,65	1,03
	Співвідношення індексу валового прибутку до індексу трудових ресурсів	2,02	3,21	1,08
2. ФГ «Номировський»	Співвідношення індексу валової продукції до індексу земельних ресурсів	1,44	1,13	1,02
	Співвідношення індексу валової продукції до індексу основних виробничих засобів	1,31	0,86	0,98
	Співвідношення індексу валової продукції до індексу трудових ресурсів	1,42	1,11	1,02
	Співвідношення індексу валового прибутку до індексу земельних ресурсів	0,47	3,47	1,02

продовж. табл. 3

1	2	3	4	5
	Співвідношення індексу валового прибутку до індексу основних виробничих засобів	0,47	3,40	1,02
3. ПСП «Зоря»	Співвідношення індексу валового прибутку до індексу трудових ресурсів	0,43	2,65	0,98
	Співвідношення індексу валової продукції до індексу земельних ресурсів	1,55	1,00	1,00
	Співвідношення індексу валової продукції до індексу основних виробничих засобів	2,41	0,43	0,98
	Співвідношення індексу валової продукції до індексу трудових ресурсів	2,05	0,99	1,02
	Співвідношення індексу валового прибутку до індексу земельних ресурсів	1,45	2,44	0,99
	Співвідношення індексу валового прибутку до індексу основних виробничих засобів	1,92	2,40	1,01
	Співвідношення індексу валового прибутку до індексу трудових ресурсів	2,26	1,04	0,97

* розраховано і побудовано за даними звітності даних підприємств

Проведений аналіз дає змогу зробити висновок, що темпи приросту результативних показників діяльності підприємств, що розвиваються за інтенсивним типом, швидші за темпи приросту ресурсних показників. З підвищенням рівня ресурсних показників збільшуються обсяги виробництва, а відповідно розміри валового прибутку, але вони не впроваджують інновації, лише поліпшуючи техніку і технології, певну оптимізацію структури управління.

В сучасних умовах діяльності підприємство може досягти високих результатів лише у випадку цілеспрямованості на пошук нових форм організації виробництва, виготовлення і впровадження нових видів продукції, освоєння нових ринків збуту товарів та послуг, тобто обравши інноваційний тип розвитку. Основною метою активізації інноваційної діяльності будь-якого підприємства є забезпечення його сталого розвитку за певних умов [5]:

- розподілу ресурсного потенціалу;

- отримання синергетичного результату від оптимального ресурсного потенціалу в інновації та використання інновацій для розвитку самого ресурсного потенціалу або окремих його елементів;

- отримання ефекту якості прибутку, отриманого від нарощування виробничих потужностей підприємства і приросту валової продукції

Під час переходу на інноваційний тип розвитку, структура управління підприємством повинна бути гнучкою, такою, що зможе пристосовуватися до постійно змінюваних умов. А це:

- адаптивна – здатність відносно швидко пристосовуватись до нових умов. Вони орієнтуються на прискорену реалізацію складних програм і проектів у межах великих підприємств і об'єднань.

- множинна – використовується сучасними компаніями, які включають ряд підприємств. В її основі лежить поєднання різних організаційних структур управління;

- ринково-стратегічна – відповідальність за розробку і реалізацію стратегій і планів маркетингових заходів на кожному ринку несуть менеджери по ринку, які співпрацюють із спеціалістами функціональних підрозділів, де створюється стратегія маркетингу для кожного ринку;

- матрично-функціональна – відповідь на підвищення ступеня динамічності середовища. Високий ступінь адаптації забезпечується тимчасовим характером функціонування структурних одиниць – проектних груп [4].

Висновки. Аграрним підприємствам, як зазначалося, притаманні три типи розвитку – екстенсивний, інтенсивний та інноваційний. Розвиток же передбачає певне зростання, а саме: при екстенсивному – за рахунок збільшення виробничих ресурсів; при інтенсивному – за рахунок збільшення рівня якісного використання ресурсів; при інноваційному – за рахунок інноваційних факторів виробництва, які можуть і не передбачати збільшення ресурсів.

На сучасному етапі основним конкурентозабезпечуючим фактором розвитку економічних систем є інноваційний тип розвитку. Основою інноваційного розвитку є інновації у вигляді нової техніки і технології, нової мотивації та організації праці й виробництва, інноваційними засобами досягнення цілей, можли-

востями відтворення інноваційної спрямованості на збалансованій основі.

1. Сирцева С. В. Інноваційний потенціал як складова економічного потенціалу сільськогосподарського підприємства / С. В. Сирцева // Вісник аграрної науки Причорномор'я, 2008. – №4 (47). – С. 115–121.
2. Чухрай Н. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення / Н. Чухрай. – Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2002. – 316 с.
3. Баришевська І. В. Діагностика типів розвитку аграрних підприємств / І. В. Баришевська // Вісник ХНАУ : Економічні науки. – 2011. – №7. – С. 178–183.
4. Баришевська І. В. Методологічні аспекти управління переходом сільськогосподарських підприємств на інноваційний тип розвитку / І. В. Баришевська // Економічний форум. – 2012. – №4. – С. 275–278.
5. Светлорусова О. А. Современные подходы к принятию решений по использованию ресурсного потенциала промышленных предприятий / О. А. Светлорусова // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – 2008. – №7 // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.jurnal.org/articles/2008/ekon52.html>.